

је оно о чему ми не смемо, ни да сањамо. Права синтеза свих грана уметности. Онај који је данас драмски глумац сутра већ иступа као певач у једној од карактеристичних улога у опери (акробат у „Продањој невести“, др. Бартоло у „Севилском берберину“). Прекосутра он је мим у балету и игра једну од главних улога. Исто је и с хористима. Данас он пева у опери, сутра плеше у балету, а прекосутра учествује у масовним сценама драме. Хрвати су способни глумци. Они су спретни, темпераментни као Италијанци, искрени као Словени... Све скупа ствара врло интересно позориште. Имао сам прилику да видим само неколико претстава, које стварају дивни глумци у свим областима, изврсни, првокласни диригенти и оркестар, и диван балет.

Већ првог дана нашег боравка гледали смо неку револуционарну драму у режији талентованог редитеља Гавеле. Комад је био неинтересантан, кинематографски, режија оскудна, али су интересантна достигнућа.

Они успевају да остваре тешке режисерско-уметничке задатке. На пример. Први чин приказује тајни састанак партијских вођа. Састанак се одржава у потпуној тами, на црном сомоту. Виде се две-три светлосне траке од лампе на великом столу око кога заседају. Дејствујућа лица и редитељ умели су да природно и просто уведу под светлосне траке оне глумце, које им је потребно показати, и да на време склопе у тами оне који су извршили свој посао. Сва та завереничка сцена одигравала се у тајанственом шапату, при чему ни једна реч није била смршена и није се губила. Они који знају наш посао, схватиће како се то тешко постиже. Још је теже у групној сцени узети најбржи и најнервознији темпо—ритам и одржати га до краја. Зато је потребан врло осетљив и добро извежбан темпераменат, којим се могу похвалити хрватски глумци... И без обзира на дужину и монотонију чина, глумци и редитељ умели су да држе дворану читаво време у великој напетости. Ја с усхићењем стручњака подвлачим то техничко достигнуће.

У другој сцени, која приказује бродоградилиште, у току читавог чина показује се сцена у којој дејствује народ. На њој се види почетак побуне на бродоградилишту и почетак револуције.

Читаво време, без престанка шкрипе некакве полуге, терети који падају, лупају зупчаници, разлеже се звекет гвоздених штанги, одјекују ударици огромних механичких и малих ручних чекића. Преко сцене се проносе усијани метали делови будућег брода, крећу се људи, дизалице подижу и спуштају терете, врте се трансмисије, пламти ватра у ковачким вигњевима, преко мостића на скелама креће се доле-горе дугачки ланац радника. Радња се одвија истовремено на три спрата брода који се гради, на аванцени и на аријерсцени. И отсвуда поједина лица тако разговетно одговарају, да се не губи ни једна реч.

А у међувремену, чује се лупа, ударици, сваковрсна фабричка врева. Све је то тако увежбано, да не заглушује одговоре, већ се уплеће управо између речи. Сцена задивљује својом увежба-ношћу.

Љубав и разумевање звучних ефеката најбоље су се изразили на нашим припремним пробама. У последњем чину „Цара Фјодора“, за време свечане службе божије, када цар излази из саборне цркве, звоне сва звона. Мада смо ми са собом довели звона, било је потребно кондензовати, попунити општи акорд звоњења тим пре, што је наш велики гонг, који замењује највеће звоно, био украден за време путовања. Без њега, то ти је као црквени хор без октаве. У позоришту су биле дивне оргуље. Помоћу сазвучја одређених нота може се постићи утисак звоњења које садржи у себи не једну, већ неколико нота. Музичари знају ово сазвучје и зато смо се обратили диригенту с молбом да нам помогне у нашем тражењу. У одређени час у позориште су дошли сва три диригента — симфонијски, оперни и балетни као и сви драмски редитељи на челу с Гавелом. Дошао је и по један претставник дувачких оркестарских инструмената — фагот, тромбон, валторна и др. Дошао је и оргуљаш. Ту су такође и сви редитељи нашег позоришта. Почеле су пробе... Резултат свега тога био је да су звона зазвонила тако као што су у оно време одјекивала у Москви, у Москви у ноћи уочи Ускрса.

Овим случајним пробама приспеле трупе посвећивали су своје време они који руководе озбиљним музичким делом симфонијских концерата и опере — три првокласна музичара. Слушао сам како